

prof. UKSW, dr hab. Edyta Wolter
Faculty of History of Education and Nurture
Department of Pedagogical Sciences
Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw

Protecting Environment by Education on the Foundation of the Value of Life

Life is a part of the Universe, the effect of its beginning and evolution (see: Zięba, 2007, p. 911). In the Christian culture it is a value, something precious, worth caring for and protecting. Reverence as a part of life is one of ecological values (understood in the Franciscan sense). It constitutes an implication of the heritage of the European culture. Lofty thinking recognizes human life as a value in itself (Skolimowski, 1993, p. 147-158). According to the Saint Francis of Assisi it is a fundamental value and at the same time the basis of ecological attitudes, esteem for integral, wise and modest life. It is also worth for the research to note the concept of respect for life by Albert Schweitzer, who stated: "I am life and I desire to live, among life, which desires to live" (Schweitzer, 1991, p. 8). The basic of ethics, both by St. Francis of Assisi and Albert Schweitzer is a mentally mature attitude of a human being towards every creature in the social and natural environment.

The purpose of the article is to explain the process of education of children (indirect pedagogy in the educational space) to protect nature on the foundation of the value of respect for life (which is the ecological value) on the example of the magazine "*Nasi Przyjaciele*" [Our Friends], which in the period of the Second Republic of Poland (1918-1939) obtained a recommendation of the Ministry of Religious Denominations and Public Education for the use of public schools - with qualification for students libraries. The article has an orderly structure referred to particular parts of a this work: practical activity in Circles of Young Friends of Animals, competitions for children, educational articles, stories for children, poems and puzzles. The basic source of the article is the monthly "*Nasi Przyjaciele*", issued by the Association of Animal Care in Cracow, in the years 1937-1939.

1. Practical activity in the Sections of Young Friends of Animals

The editors of the monthly „*Nasi Przyjaciele*” (issued from November 1937 by the Association of Animal Care in Cracow), in their appreciation of the cognitive, emotional and applicative engagement of children in the scope of environmental protection applied to them with a request so they cooperated in editing the periodical. It was explained that the students, who wished to belong to the Circle of Young Friends of Animals should ask their class master to report them to the Association of Animal Care in Cracow. In the first issue of the monthly there was a *Regulation of Circles of Young Friends of Animals*, where it was stated that the purpose of the Circles is to bring help and care about sick animals, left and tortured and to gain more knowledge on animals and propagating the same among colleagues. Any student of the IV or V grade of a common school could be the member of the Circle - after a written promise in the ID of the Young Friends of Animals, that they would always tread animals well. During the meetings of Circles of Young Friends of Animals (which were held at least once a month) reports were made, speeches and lectures, there were films and slides and illustrations on nature and the protection of nature. Also all current matters concerning the activity of the Circle were discussed (compare: *Regulamin Kółek...*, 1937/1, p. 6).

It should be marked that the chapter *Chronicle* of the analyzed monthly regularly contained information about Circles of Young Friends of Animals, which existed in many schools, among others in the Common School of saint Jan Kanty in Cracow, in the Common School of Klementyna Tańska in Cracow (compare: *Kronika*, 1937/2, p. 7), in the Common School of the Instituted of Maria in Cracow (under the supervision of sister Awilia), Common School No. 9 of Stanisław Konarski in Cracow (compare: *Kronika*, 1938/11, p. 8) and many others (even in one class schools in small villages) in the krakowskie voivodship there were also Sections of Environmental Protection of the Students Cooperative. There was also information about the active help of students of common schools in collecting money for the purposes of Ambulatory and Clinic of the Association of Animal Care in Cracow (compare: *Kronika*, 1938/3, p. 7) and readings and discussions, and slides watching, such as Stanisław Bełżyński (12 November 1938), in which many members of Young Friends of Animals took part (compare: *Kronika*, 1938/6, p. 7).

The monthly "*Nasi Przyjaciele*" focused on the environmental issues and practical activity for the benefit of nature, readers were informed about the holiday of 4 October the "*Day of Animal Patron*" (saint Francis of Assisi¹) ("*Nasi Przyjaciele*", 1939/3, p. 1) and the "Day of Kindness for Animals" - organized by the Association of Care for Animals in spring 1938 and 1939 (compare: "*Nasi Przyjaciele*", 1939/3, p. 1). Therefore a schedule of celebrations was published (compare: "*Nasi Przyjaciele*", 1939/4, p. 4), which was realized on 21 May 1939 ("*Nasi Przyjaciele*", 1939/5, p. 7). Next, a report was published on a celebration and this is how the readers of the monthly "*Nasi Przyjaciele*" about a celebration of this holiday, among others, the march of youths with four-legged pets and representatives of the Service of Connection between the Army and dogs, pigeons, horses, police dogs and working horses, radio reading by Zygmunt Nowakowski - the president of the Association of Animal Care entitled *Animal, an ally of a man during the war* (*Jak odbyło się...*, 1939/6, p. 4-5). Excerpts of a radio audition preceding the celebration entitled *Why are we organizing the Animal Kindness Day?* with several speeches of students of common schools (grades IV, V, VI) ("*Nasi Przyjaciele*", 1939/6, p. 5-7). The monthly also printed a photo of the march during the "*Animal Kindness Day*" in Cracow on 21 May 1939 (*ibidem*, p. 8).

Besides, the monthly addressed young readers with a request to care about found dogs² and to feed animals in winter (compare: ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/11, p. 8), to build window bird houses (on sills), free standing bird houses in gardens, parks), to help animals (*Kronika*, 1939/2, p. 8). Hints were described how to properly operate bird houses (compare: *Pamiętajmy...*, 1937/1, p. 7) and how to care about found animals (*Kronika*, 1938/7, p. 8), children were recommended to watch birds and other animals (*Kalendarz przyrodniczy*, 1938/5, p. 6). It was explained what the students of common schools can do to help animals ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/11, p. 1-3), there were texts about brave animals, which saved their owners (and offspring) during fire (compare: *Kronika*, 1939/1, p. 1) about dogs taking an active part in the Japanese and Chinese war (compare: *Kronika*, 1938/10, p. 7). There was information on bird exhibitions (*Kronika*, 1939/5, p. 8) and active ecological attitudes in the scope

¹ The monthly informed the readers that the holiday was also celebrated in other countries, among others in Sussex County in England - children take part in it and they bring their favourite pets. Compare: *Kronika* (1939), in: „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 4 (kwiecień 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.

² A dog is looking for an owner (1938), in: „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 4 (luty 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 9.

of support to animals³, interesting stories about nature, for example that in a forester's house Krępka (in Kaszuby) a stork spends winter and walks around freely among buildings (compare: "Nasi Przyjaciele", 1938, p. 8), and about new animals in the animal area of the Wolski Forest in Cracow (*Kronika*, 1939/2, p. 8). To care about the ecological education of children and their tenderness towards animals, the *Horse's request* was published:

Dear Sir, this is my humble petition:

Give me some food and something to drink and after my work and a hard day lead me to a clean stable.

Talk to me, because your voice is more encouraging than the bit, the grip and the whip.

Do not beat me when I walk up and do not pull me around when I walk down the road.

If I do not understand what you want from me, do not hurry with the use of a whip, but check the grip, look at my hoes, maybe they hurt my legs.

Be good for me and teach me how to work with pleasure.

If I do not want to eat sometimes, check on my teeth. Do not cut my mane or tail, they are my only weapon in the fight with flies, which torment me.

My beloved master! If the hard work of many years make me weak and unfit for effort, do not let me die of hunger, but kill me so I do not suffer unnecessarily.

At the end please forgive me that I come to you with this humble petition, but I do it in the name of the One, who was also born in a stable ("Nasi Przyjaciele", 1938/12, p. 4).

2. Competitions for children

The analyzed magazine announced competitions for children (established by the Association of Animal Care in Cracow in arrangement with the carers of Circles of Young Friends of Animals in common schools), such as written work of the following subjects: *Which animal do you love the most and why? How will you prove that you are a friend of animals?* (for children of grade IV), *How to show gratitude to a horse for his service given to a man?*, *How to get to the hearts of navy blue soldiers so that they support our efforts?* (for children of grade V) (see: *Zadania konkursowe...*, 1937/1, p. 8; compare:

³ An example may be a support to a duck and its children described (and visible on a photo) given by a policeman in England. Compare: *Kronika* (1938), in: „Nasi Przyjaciele” 1938 (rok 2), nr 12 (grudzień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.

Zadania konkursowe..., 1937/2, p. 7). In December 1938 the following competition was announced for the members of Circles of Young Friends of Animals: *Why do you like reading the monthly "Our Friends?", How to convince your colleagues to become a member of the Circle of Young Friends of Animals?, What would you do if you wanted to please your dog?* (compare: *Zadania konkursowe*, 1938/12, p. 7-8).

The best works of children - winners of the competition were announced in print in a monthly "*Nasi Przyjaciele*"⁴. There was also a list of 140 names of students of common schools distinguished for a good work over competitive tasks of the Association of Animal Care (see: *Lista nazwisk...* 1938,/2 p. 9). A list of names of students of common schools in Cracow was published - Young Friends of Animals, who were rewarded for a good preparation of competition tasks of the Association of Animal Care of 20 May 1939 (in general 98 persons) (see: *Lista nazwisk...*, 1939/6, p. 9).

3. Educational articles

The monthly also published educational articles⁵ about birds (see: *Gdy bociany...*, 1939/4, p. 4) (also translated from the English language into Polish, based on a consent of the Royal Society of Animal Protection in London) (*Przyjaciele rolnika*, 1937/1, p. 2-4), about the need to protect and feed them in Winter ("*Nasi Przyjaciele*" 1939/1, p. 6). The monthly also wrote about shelters for birds in England (see: *Szkoła latania...*, 1937/2, p. 5) and about cemeteries for dogs in Europe, Asia and in America (compare: *Bełżecki*, 1938/6, p. 3-5). There were texts about the lives of animals during war (Treterowa, 1939/6, p. 1-4) and about mammals, birds (*Bełżecki*, 1939/5, p. 1-3), reptiles, fish, invertebrates (*Bełżecki*, 1938/7, p. 6), about the meaning of ants for the centres of life ("*Nasi Przyjaciele*" 1939/1, p. 5), about features of particular animals (*Gawlik*, 1939/3, p. 3-4), as well as the biggest and the most beautiful forest park in

⁴ Written works of children (students of grades IV and V of common schools), who won the Competition of Young Friends of Animals (announced in November 1937) published in March 1938 in: "*Nasi Przyjaciele*" 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 2-5. See also: *Zadania konkursowe Młodych Przyjaciół Zwierząt w odpowiedzi na ogłoszony w grudniu 1938 roku Konkurs Związku Opieki nad Zwierzętami w porozumieniu z opiekunami Kółek Młodych Przyjaciół Zwierząt* (1939), in: "*Nasi Przyjaciele*" 1939 (rok 3), nr 5 (maj 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-6.

⁵ Some articles were written in the form of educational stories. There is an example of a work by S. *Bełżecki* entitled "*Beaver*" (1939), in: "*Nasi Przyjaciele*" 1939 (rok 3), nr 3 (marzec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.

the vicinity of Cracow - the Wolski Forest (compare: *"Nasi Przyjaciele"*, 1938/7, p. 5). On the occasion of Birthday, the monthly wrote about Adolf Dygasiński (1839-1902), who loved animals and examined their lives (see: *Wielki pisarz...*, 1939/4, p. 3-4).

4. Stories for children

The educational function in the process of shaping ecological attitudes was also fulfilled by illustrative stories for children about animals: Zofii Kossak-Szczucka entitled *Donkey* (Kossak-Szczucka, 1938/3, p. 2-3) and *Parrot* (Kossak-Szczucka, 1938/5, p. 1-2), Eugenia Krzystkowa's *Cuckoo* (Krzystkowa, 1938/6, p. 1-2), Stanisław Bełżecki's (about birds of northern countries) entitled *Crossbill* (Bełżecki, 1938/3, p. 3-4), *About the ancestors of our horse* (Bełżecki, 1938/4, p. 3-4), *Four leg-friends and flying heroes* (about dogs and pigeons serving at war) (Bełżecki, 1938/10, p. 1-3), *How animals talk* (Bełżecki, 1938/11, p. 3-5), *Friend of apes* (about a scientist, who examined the speech of the animals in American zoological gardens) (Bełżecki, 1938/12, p. 1-3), about a family of mamrots, who lived in the Five Ponds Valley in the Tatra mountains (people hunted for them) entitled *The Mamrots* (Bełżecki, 1939/1, p. 1-2), Bogdan Brzeziński's entitled *An Elephant Pilot* (Brzeziński, 1938/3, p. 4-5), *Kazio in the zoological garden* (Brzeziński, 1939/2, p. 5-7), Kornel Makuszyński's (about Kibic - the dog, who caused educational problems) entitled *Mr Kibic* (Makuszyński, 1938/4, p. 1-2), Wanda Jastrzębska (about animals living in the Wolski Forest in Cracow) entitled *Animals Grimaces and Customs* (Jastrzębska, 1938/7, p. 1-4), Antoni Koziarz's (about a fox) entitled *Mykita* (Koziarz, 1938/8, p. 3-4) and entitled *In a group of animals* (Koziarz, 1939/2, p. 3-5), Władysław Kurpiel's entitled *My foxes* (about keeping two little foxes) (Kurpiel, 1938/10, p. 4), Tadeusz Seweryn's (about a sick squirrel healed by children) entitled *Wierusia* (Seweryn, 1938/8, p. 6-7), Maria Czubryńska's entitled *Dzokuś disappeared* (about Dzokuś and the activity of Association of Animal Care) (Czubryńska, 1938/9, p. 1-5), Arkady Fiedler's (about a monkey living in a Brazillian Forest) entitled *Mikuś* (Fiedler, 1939/1, p. 3-5), Ignacy Mann's entitled *Legends about Pekingese* (Mann, 1939/3, p. 1-3). Some stories were short, but they always ended with an educational petition that the animals could not be hurt (compare: *"Nasi Przyjaciele"*, 1938/4, p. 5-7), but cared for (*Co dzieci mogą...*, 1938/11, p. 1-3).

It should be added that the monthly also published stories written by the students of common schools, such as *The Faithful Friend* (about a dog, who rescued

his owner) (Maciukiewicz, 1937/2, p. 5), *Hospital for birds in a Common School of Saint Stanisław in Krakow* (devoted to the issue of caring for sick birds) (Ruszkiewicz, 1938/5, p. 5-6) and *Maciek i Kaczuszki* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/11, p. 5-6).

5. Poems and puzzles

The monthly published poems, among others by Witold Zechenter entitled *The Best Friend* (see: "Nasi Przyjaciele", 1937/1, p. 4), Julian Tuwim's about a dog - friend entitled *About my dearest Dżońcio* (see: "Nasi Przyjaciele", 1937/2, p. 2), about ducks entitled *Tough Account* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/4, p. 5) and *Cat* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/5, p. 2), *Figielek* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/7, p. 4), *Birds' gossips* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/10, p. 5), *About an elephant with no memory* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/11, p. 6-7), *Late nightingale* (see: "Nasi Przyjaciele", 1939/4, p. 6), Mieczysław Zielenkiewicz's entitled *Doctor Woodpecker* (see: "Nasi Przyjaciele", 1938/6, p. 5), Marian Hemar's entitled *The Sparrow Talk* (see: "Nasi Przyjaciele", 1939/3, p. 5). Poems written by students of common schools were also printed (see: "Nasi Przyjaciele", 1938-1939, *passim*).

In a separate chapter of the monthly there were regular rebuses and riddles about nature, charades), puzzles (see: *Zagadki*, 1939/2, p. 8). An example may be puzzles made by Bogdan Przewłocki (see: *Rozrywki umysłowe*, 1938/6, p. 8) (student of grade VIa of a Common School of saint Jan Kanty in Cracow).

In one of them the central row of letters gives a solution - it is a slogan, which promotes love to pets.

A good example may be a puzzle made by Bernard Grunhant (student of grade V of a Common School of saint Jan Kanty in Cracow), the solution of which is a slogan: Do not beat animals (*Rozrywki umysłowe*, 1938/3, p. 8) and a rebus made by Zbigniew Kostuch (student of grade VIb of a Common School No. 4 of saint Jan Kanty in Cracow) (see: *Rozrywki umysłowe*, 1938/7, p. 8), as well as a riddle made by Tadeusz Wojski (student of grade V of a Common School No. 4 of Jan Kanty in Cracow) (see: *Rozrywki umysłowe*, 1938/8/, p. 8) and a riddle made by Ignacy Lanz (student of grade V of a Common School No. 4 of Jan Kanty in Cracow) (see: *Rozrywki umysłowe*, 1938/9, p. 8).

6. Other departments of the monthly in the care about ecological attitudes of children

The analyzed periodical placed illustrations about nature and photos of boxes for birds ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/7, p. 5), there was also a photo of the March of Young Friends of Animals in Cracow during the "Kindness Day for Animals" (11 October 1936) ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/9, p. 4), slogans concerning environmental protection (*Let's destroy traps, Let us never imprison wild birds*), appeals to children living in the villages so that they take a good care over dogs (for example so that they repair a dog house, put fresh bedding, so that they regularly feed them) and so that they do not harm birds (compare: *Apel do dzieci na wsi*, 1938/3, p. 6).

There were also appeals to children leaving for a vacation and so that they remember that the biggest suffering of a dog is no water during heat: Let us remember about dogs in chains! ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/8, p. 7; compare: *Apel do dzieci...*, 1939/6, p. 5).

The editors of a monthly "*Nasi Przyjaciele*" published a letter written by a student of a common school, who, being a friend of wild birds, made an appeal not to keep them in cages (compare: ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/8, p. 5). What is more, there were lists of radio auditions for children, devoted to nature and environment (see: *Warto postuchać! Program...*, 1938/6, p. 7-8; compare: *Warto postuchać! Program...*, 1938/7, p. 8).

The editors of „*Nasi Przyjaciele*” corresponded with their readers, they responded to the questions of students of common schools, concerning care about animals (see: *Skrzynka pocztowa...*, 1939/1, p. 6-7; compare: *Skrzynka pocztowa...*, 1939/3, p. 5). There was also interesting information received from children, who wrote about their active ecological attitudes ("*Nasi Przyjaciele*", 1938/6, p. 6-7) in the scope of care about homeless animals (*Co robią dla zwierząt...*, 1939/5, p. 7). There was a number of hints helpful in the process of breeding fish in the aquarium (compare: *Skrzynka pocztowa*, 1937/2, p. 6-7) and rescuing sick animals (see: *Skrzynka pocztowa*, 1938/3, p. 7; compare: *Skrzynka pocztowa*, 1938/8, p. 8; compare: *Skrzynka pocztowa*, 1938/9, p. 7), there was correspondence with the members of Circles of Young Friends of Animals (compare: *Skrzynka pocztowa*, 1938/5, p. 7-8).

The internal page of the cover of the monthly „*Nasi Przyjaciele*” there was a list of books for children issued by Książnica-Atlas. It includes known works by J. H. Fabre (*Our allies, Pests, From the life of insects*), W. Haberkantówna's (*Garbage*), W. Szafer's (*Yellowstone*) („*Nasi Przyjaciele*”, 1938/3, p. 8).

Conclusion

On the basis of analyzing the content of the periodical it was stated that editors made children aware of the meaning of the value of life, on the foundation of which they developed (indirectly) active ecological attitudes, especially in the scope of helping sick, hungry, maltreated animals. Thanks to the monthly "*Nasi Przyjaciele*" children developed not only the emotional and volition-related part of their personalities, but also the intellectual and fitness skills. They enriched their knowledge gained during the school years in the scope of the natural environment, the meaning of the idea of environmental protection for the present times and future generations. They also got familiar with poetry devoted to the issues of natural environment. Moreover, they were able to show their individual talents in the form of creative expression (for example poems, quizzes and puzzles), because the best works of children were published in the analyzed monthly. Therefore it may be stated in general that the periodical "*Nasi Przyjaciele*" in the period of the Second Republic of Poland (1918-1939) fulfilled the pedagogical and educational role. What is more, it integrated the young lovers of nature. As a valuable heritage of the Polish culture, it is definitely able to evolve creatively in the educational activity in the 21st Century.

Bibliography:

- Apel do dzieci na wsi (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6.
- Apel do dzieci pt. Gdy nadchodzą wakacje (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 6 (czerwiec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.
- Bełżecki S. (1938), Czworonożni i skrzydlaci bohaterzy, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 10 (październik 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.

- Bełżecki S. (1938), Jak długo żyją zwierzęta?, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 7 (maj 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6.
- Bełżecki S. (1938), Jak zwierzęta rozmawiają, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 11 (listopad 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-5.
- Bełżecki S. (1938), Krzyżodziób, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami, p. 3-4.
- Bełżecki S. (1938), O przodkach naszego konia, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 4 (luty 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-4.
- Bełżecki S. (1938), Przyjaciel mały, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 12 (grudzień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.
- Bełżecki S. (1938), Psie nagrobki, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-5.
- Bełżecki S. (1939), Skrzydlaci architekci, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 5 (maj 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.
- Bełżecki S. (1939), Świstaki, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 1 (styczeń 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-2.
- Brzeziński B. (1939), Kazio w ogrodzie zoologicznym, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 2 (luty 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5-7.
- Brzeziński B. (1938), Słoń lotnikiem, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4-5.
- Co dzieci mogą uczynić dla zwierząt? (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 11 (listopad 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.
- Co robią dla zwierząt ich przyjaciele w Ostrówku (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 5 (maj 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Czubryńska M. (1938), Dżokus zginął, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 9 (wrzesień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-5.
- Fiedler A. (1939), Mikuś, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 1 (styczeń 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-5.
- Gawlik K. (1939), Poznajmy prawdę o zwierzętach, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 3 (marzec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-4.

- Gdy bociany już powracają (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 4 (kwiecień 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4.
- Jak odbyło się święto naszych czworonożnych i skrzydlatych przyjaciół? (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 6 (czerwiec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4-5.
- Jastrzębska W. (1938), Grymasy i zwyczaje zwierząt, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 7 (maj 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-4.
- Kalendarzyk przyrodniczy (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6.
- Kossak-Szczucka Z. (1938), Osioł, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 2-3.
- Kossak-Szczucka Z. (1938), Papuga, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-2.
- Koziarz A. (1938), Mykita, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-4.
- Koziarz A. (1939), W zwierzęcej gromadzie, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 2 (luty 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 3-5.
- Kronika (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 10 (październik 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 11 (listopad 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Kronika (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 12 (grudzień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 1 (styczeń 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Kronika (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 2 (luty 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.

- Kronika (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 5 (maj 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Krzystkowa E. (1938), Kukułka, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-2.
- Kurpiel W. (1938), Moje liski, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 10 (październik 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4.
- Lista nazwisk Młodych Przyjaciół Zwierząt (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 9.
- Lista nazwisk Młodych Przyjaciół Zwierząt (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 6 (czerwiec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 9.
- Maciukiewicz M. (1937), Wierny przyjaciel, „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.
- Makuszyński K. (1938), Pan Kibic, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 4 (luty 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-2.
- Mann I. (1939), Legendy o pekińczykach, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 2 (luty 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-3.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 1 (listopad 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 2.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 4 (luty 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5-7.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 2.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 7 (maj 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 9 (wrzesień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4.

- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 10 (październik 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 11 (listopad 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 1 (styczeń 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 3 (marzec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 4 (kwiecień 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 4.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 5 (maj 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 6 (czerwiec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5-7.
- Pamiętajmy o ptakach w zimie (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 1 (listopad 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Przyjaciele rolnika (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 1 (listopad 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 2-4.
- Regulamin Kółek Młodych Przyjaciół Zwierząt (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 1 (listopad 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6.
- Rozrywki umysłowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Rozrywki umysłowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Rozrywki umysłowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 7 (maj 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Rozrywki umysłowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Rozrywki umysłowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 9 (wrzesień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Ruszkiewicz M. (1938), Szpital dla ptaszków w Szkole Powszechnej im. św. Stanisława w Krakowie, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5-6.

- Seweryn T. (1938), *Wierusia*, „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6-7.
- Skolimowski H. (1993), *Nadzieja matką mądrych* (przedmowa S. Kozłowski), Łódź: Biblioteka Ery Ekologicznej Towarzystwa Przyjaciół Filozofii Ekologicznej.
- Skrzynka pocztowa (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6-7.
- Skrzynka pocztowa (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 3 (styczeń 1938), Nakładem Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Skrzynka pocztowa (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 5 (marzec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7-8.
- Skrzynka pocztowa (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 8 (czerwiec 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Skrzynka pocztowa (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 9 (wrzesień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.
- Skrzynka pocztowa (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 1 (styczeń 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 6-7.
- Skrzynka pocztowa (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 3 (marzec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.
- Szkoła latania dla ptaków (1937), „*Nasi Przyjaciele*” 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 5.
- Schweitzer A. (1991), *Moje życie*, Lublin: Instytut Wydawniczy Daimonion.
- Treterowa K. (1939), *Jakie usługi oddają nam zwierzęta w czasie wojny?*, „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 6 (czerwiec 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1-4.
- Warto posłuchać! Program audycji radiowych dla dzieci na miesiąc kwiecień (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 6 (kwiecień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7-8.
- Warto posłuchać! Program audycji radiowych dla dzieci na miesiąc maj (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 7 (maj 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.
- Wielki pisarz, który znał i kochał zwierzęta (1939), „*Nasi Przyjaciele*” 1939 (rok 3), nr 4 (kwiecień 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 1.
- Zadania konkursowe (1938), „*Nasi Przyjaciele*” 1938 (rok 2), nr 12 (grudzień 1938), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7-8.

Zadania konkursowe dla członków Kółek Młodych Przyjaciół Zwierząt w szkołach powszechnych (1937), *„Nasi Przyjaciele”* 1937 (rok 1), nr 1 (listopad 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.

Zadania konkursowe dla członków Kółek Młodych Przyjaciół Zwierząt w szkołach powszechnych (1937), *„Nasi Przyjaciele”* 1937 (rok 1), nr 2 (grudzień 1937), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 7.

Zagadki (1939), *„Nasi Przyjaciele”* 1939 (rok 3), nr 2 (luty 1939), Nakładem Związku Opieki nad Zwierzętami w Krakowie, p. 8.

Zięba S. (2007), *Życie*, in: *Leksykon pedagogiki religii*, praca zbiorowa pod redakcją naukową C. Rogowskiego, Warszawa: Verbinum Wydawnictwo Księży Werbistów.